

ROMÁN RÓBERT*

**Fejlődési tendenciák az állami tulajdonú vállalkozások
szabályozása terén, különös tekintettel régiónkénti
megjelenésére
Tendencies in the
Development of Public Enterprise Regulation – With
Special Regard to Regional Aspects**

Social and economic transformation did not fully overlap in time in Hungary, since the so-called small privatisation started as early as the mid 80's. As a result of social changes, however, by the end of the 80's there has been an inevitable need for the state's ownership role to be curbed and fitted into a market economy. Do to a comprehensive constitutional reform, common law norms have also been transformed in a way that the previously dominant state ownership was reduced within the economy, leading to privatisation which was carried out at a various rate, pace and degree of regulation.

During the privatisation process, it needed to be determined which large state-owned companies should be transformed within the new company law to operate as shareholder's companies or limited ownership companies. As another obvious step, the degree of the state's role also needed to be established, determining the principles that govern the scale and percentage of private ownership during the privatisation of a previously state-owned company.

The aim of special privatisation techniques, such as payment by instalments, privatisation leasing, E-loan and ESOP was to create a scenario, where state ownership is preferably broken down to the appropriate level within a clear legislative framework.

In the case of a majority state-ownership structure, the principles for separating the state's entrepreneurial activities from treasury property needed to be established, since there was an inevitable and constant contrast between the state's budgetary role and proprietorship.

Privatisation in Hungary has been and is still progressing at variable speed. Previously state-owned property is sold continuously, and the Schedule to Act XXXIX of 1995 on the Sale of State-Owned Entrepreneurial Assets – listing economic associations operating with company shares in long-term state ownership – was recently amended by Act LXV of 2006, proving that this process is yet to finish.

* *Román Róbert* dr. jur., PhD hallgató, főiskolai adjunktus, Eszterházy Károly Főiskola, Eger

When assessing the growth and competitiveness of a certain region, we can also consider such important characteristics, as the survival and economic potential of previously state-owned companies, as well as the principles governing the decision to either sell these companies or maintain their state ownership.

1. Az állam tulajdonosi struktúrájának átalakítása

1.1. A privatizáció és annak hozadéka

A magyar privatizáció – melynek első szakaszát spontán privatizációnak nevezzük – az 1980-as évek második harmadában indult akként, hogy a nagyvállalatok vezetői felbontották vagy átalakították vállalataikat, azonban a folyamat 1989. után alakul át egyre inkább magánosítássá (SÁRKÖZY [2003] 195–219. o.). Az első ezzel kapcsolatos jogszabály az 1989. évi XIII. törvény, az átalakulási törvény volt, mely szerint az átalakulás azt jelentette, hogy az állami vállalat megszűnik és cégbejegyzéssel a létrejövő rt. vagy kft. ennek az általános jogutódjává vált. E jogszabály decentralizált privatizációt rögzített, mely szerint az államigazgatási irányítású vállalatok kivételével maga a vállalat döntött az átalakulásról. Ez a folyamat lényegileg Magyarországon is a közép – európai általános trendet mutatta. Kelet-Közép-Európában az általános társadalmi-gazdasági rendszerváltás központi jelensége volt a privatizáció, hiszen a magántulajdon dominálása nélkül nincs se piacgazdaság, se polgári társadalom.¹

A privatizáció jogi lényege az állami tulajdon magántulajdonosok részére történő értékesítése, melyben eladó az állam, illetve az állam tulajdonosi jogait gyakorló szervezet, a vevő pedig magántulajdonos. A felek adásvételi típusú privatizációs szerződést kötnek, melynek része a tulajdonjog átruházása pénz vagy más ellenszolgáltatás fejében. Ebből következően, ha nem az állam az eladó – tehát szövetkezet, közjogi jogi személy, társadalombiztosítási önkormányzat – vagy nem magántulajdonos a vevő – költségvetési szerv, közalapítvány – vagy az állami vagyon ingyenes átadása történik meg, az nem tekinthető privatizációnak. A privatizációs törvény szerint az állam gazdasági társasági részesedése kerülhet értékesítésre, így a privatizáció kétlépcsősé válik, melyben először az állami vállalat átalakul kizárólagos állami tulajdonban álló társasággá, majd a társasági részesedéseket értékesítik magánszemélyeknek.

Az állami vállalat a magyar gazdaság alapvető intézményi formája volt a szocialista társadalmi rendszerben, melynek szabályozását az 1977. évi VI. törvény tartalmazza.² Az állami költségvetés kiemelt egy alvagyont az állami vagyontömegeből és arra jogi személyiséggel rendelkező szervezetet rendel. Ennek a hagyományos típusa

¹ Az állami tulajdon részaránya a nemzeti vagyonban a volt szocialista országok túlnyomó többségében elképesztő méretű volt, a Szovjetunióban 96, Csehszlovákiában 97, Bulgáriában 98 százalék volt. Két kivétel volt: Lengyelország 81 százalék, és Magyarország 65 százalék.

² Az 1977.VI.tv. jelenleg is hatályos, a végrehajtására kiadott 33/1984.(X.31.) MT. rendelettel együtt. Utolsó módosítását az 1997.CXLIV.tv. 320.§ b). pontja eszközölte 1998. június 16-i hatálybalépéssel.

Magyarországon 1995-re lényegében megszűnt, hiszen valamennyi állami vállalatnak – ezt megelőzően – át kellett alakulnia kft-vé vagy rt-vé.

A spontán privatizáció időszakában a kezdeményező – szemben a korábbi struktúrával – nem az államigazgatás, hanem a vállalati menedzsment volt. Ebben az időszakban lassan az állami tulajdon lebontására kerül a hangsúly. Csupán a vállalatok negyedénél maradt meg az államigazgatási felügyelet, így a vállalati menedzser réteg által irányított társaságalapítás alapvetően meghatározta a valóságos privatizáció esélyeit. Az 1988. évi VI. törvény hatályba lépéséig elsősorban a több telephelyes ipari nagyvállalatok alakítottak társaságokat. Ezekben az esetekben még szó sem volt az állami tulajdon privatizálásáról. Az erősen eladósodott, súlyos gazdasági helyzetben lévő vállalatok szánták el magukat szervezetük átalakítására, a csőd- és felszámolási eljárás elkerülése miatt. A magyar vállalatok rossz likviditási helyzete nagymértékben motiválta a külföldi partnerek bevonására irányuló törekvéseket, nem is beszélve a külföldi részvétel esetén járó adókedvezményekről (MÓRA [1991] 569.o.).³

Az állami vállalatok többsége a 90-es évek elejére közvetlen csődveszélybe került, sürgős tőkeinjekcióra szorult. A túlnyomó többségében erősen eladósodott államháztartásnak sürgős szüksége volt a privatizációs bevételekre. Az USA és a legjelentősebb nyugat-európai országok kormányai a kelet-európai rendszerváltozás legfőbb mutatójának a privatizáció előrehaladását tartották. Világossá tették: többségi állami tulajdonnal nem lehet az Európai Unió tagállamává válni.

A privatizáció kezdetekor Nemzeti Megújódás Programja azt várta a privatizációtól, hogy a társadalomban fokozatosan helyre áll a felelős tulajdonosokra és jól képzett, jól fizetett munkavállalókra épülő piacgazdaság (LÓRÁNT [1991] 15–21.old).

1.2. Az átalakítás nehézségei

A magánszektor általános legitimitását az 1988. VI. tv. – a társasági törvény – jelentette (SÁRKÖZY [1991.] 49–95. old.). A privatizációs nehézségeket adták, hogy a legtöbb közép-európai országban nem voltak megfelelő törvényi alapok, privatizálni pedig civiljog nélkül nem lehet. Emellett hiányoztak a piacgazdasági intézmények, a számviteli, könyvviteli, mérlegkészítési rendszer szabályai. A személyi feltételek hiánya éppúgy nehézséget okozott, mint az a tény, hogy az óriási tömegű állami vagyonkínálattal szemben rendkívül gyenge, tőkeszegény kereslet állt. A kormányok kétkedők voltak a privatizáció tekintetében, hiszen egyfelől szükségük volt a privatizációs bevételekre, másfelől nem akarták saját hatalmukat csökkenteni.

A szocialista állami vállalati forma alkalmatlan volt a vállalat értékesítésére, ezért a német átalakulási törvényből másolt egyetemes jogutódlási technikával kény-

³ A vállalatok a társaság alapítás során nem törekedtek vagyonuk könyv szerinti értéket jóval meghaladó elismertetésére, még akkor sem, ha az lett volna a reális. Ez ugyanis automatikusan megnövelte volna az alapítás készpénzigényét, azaz rontotta volna a társaság „összehozásának” esélyeit. Az apport reálisnál kisebbre értékelése azonban kedvező helyzetbe hozta az alapítás többi résztvevőit, hiszen az ő részesedésüket a lényegesen nagyobbnak tüntette fel, így ez tartalmilag az állami vagyon ellenérték nélküli privatizálását jelentette

telenek voltak átalakítani az állami vállalatot gazdasági társasággá. Ez az első lépcső a formális, jogi privatizáció. Ezt követhette csak a valóságos, közgazdasági-szociológiai értelemben is tényleges privatizáció, nevezetesen a részvények és üzlet-részek értékesítése magánszemélyek és társaságok felé (Lásd: SÁRKÖZY [2004] 37–47. o.).

Az 1990. évi VII. törvény létrehozta az Állami Vagyongynökséget, mint a privatizációt felügyelő költségvetési szervet. A spontán privatizáció állami kontrollját az 1990. évi VIII. törvény teremtette meg. A vállalati vagyonértékelési kötelezettség mellett be kellett jelenteni az ÁVÜ-nek a vállalati vagyon apportként való bevitelét gazdasági társaságba, ingatlan elidegenítését, illetve minden olyan szerződést, amely alapján a vállalat összes eszközének legalább fele más kézbe került. Az ÁVÜ a bejelentés alapján megismételt vagyonértékelést írhatott elő, végső soron meg is tilthatta az üzlet megkötését. Ezen két törvény hatályba lépése után már államilag ellenőrzött privatizációról beszélhetünk. Az 1990. évi LXXII. törvény az ÁVÜ-t a kormány felügyelete alá helyezte, majd lényegileg bevezette az államilag ellenőrzött decentralizált privatizáció helyett az állami vezérlésű privatizációt. 1990. szeptembere óta minden részvény vagy üzlet rész az ÁVÜ tulajdonába került, mellyel korlátlanul rendelkezett, és ezzel megszüntette a vállalati önállóság törvényes garanciáit is. A tartósan állami tulajdonban maradó vállalkozói vagyon kezeléséről és hasznosításáról szóló törvény (1992. LIII. tv.), az időlegesen állami tulajdonban lévő vagyon értékesítéséről, hasznosításáról és védelméről szóló törvény (1992. LIV. tv.) és az előző két törvényt hatályba léptető és a két törvény miatt szükséges törvénymódosításokat tartalmazó törvény (1992. LV. tv.) teremtett új jogi keretet a privatizációnak. Ez a törvénycsomag teljesen átalakította az állami vállalatok jogállását, mely szerint az állami vállalati forma megszűnik és valamennyi gazdasági társaság formájában fog működni. A törvény átalakította az állami vállalatok irányítását is, melyre létrehozott Állami Vagyonkezelő Részvénytársaság gazdasági társasági formában működött. Az állami vagyonkezelés és a privatizáció kettévált, előbbi az ÁV Rt. irányítása alatt álló társaságok rendszerére, utóbbi az ÁVÜ alá tartozó privatizálandó vállalatok körére. Ezen törvénycsomag azt az elvet követte, hogy a privatizálást a kormánynak irányítania kell. Az ÁV Rt. lényegileg holdingként működött és más rt-kel szemben előnyöket élvezett. „A privatizáció állami vezérlésű centralizált privatizáció maradt, hiszen minden értékesítéshez az ÁVÜ döntése kellett, azonban lényegileg a kormány döntésén alapult, hogy mely állami vállalatokat sorolta be a tartós állami tulajdonban maradó vállalatok körébe, és ezekben milyen mértékű az állami részese-dés” (SÁRKÖZY [2003]210.o.).

2. Az állam, mint vállalkozási és tulajdonosi tevékenységet ellátó jog-alany

2.1. A kialakulási struktúrák

Tartósan állami tulajdonban maradó vállalkozási vagyon lényegében két részből állt, egyfelől a hagyományos állami vállalati formában működő, gazdasági társaság-gá még át nem alakított állami vállalatokból, másfelől a nem privatizálandó, de már

társasággá átalakított állami vállalatok vagyonából, illetve az erre a társaságokra vonatkozó részvényekből és üzletrészekből. A tartósan állami tulajdonban maradó vállalkozás az volt, amit a gazdaság stratégiai, nemzetgazdasági, vagy más fontos államérdek indokolt; országosan közszolgáltatási célt szolgált; csak egységes termelési-elosztási-kutatási rendszerben volt működtethető; a koncessziós törvény hatálya alá eső állami monopol-tevékenységet végzett; illetve privatizálásra azért nem volt alkalmas, mert az arra való előkészítés hosszabb időt igényelt. „Az ideiglenes állami tulajdont alapvetően értékesíteni, azaz privatizálni kellett, az értékesítésig azonban megfelelően, rendeltetésszerűen kellett hasznosítani és az esetleges leértékelődéstől kellett megvédeni” (SÁRKÖZY [1993] 25. o.).

Az államilag irányított privatizáció során megoldatlan maradt a vállalatok vagyonának leértékelődését fékező, működőképességüket fenntartó reorganizációk szervezése, a vállalati szervezeti rendszer versenykorlátozó aránytalanságainak a mérséklése, a rövidebb-hosszabb ideig állami tulajdonban maradó vagyon működtetése és kezelése (VINCE [1997] 15–25. o.).

A privatizáció általános útja az állami vállalat gazdasági társasággá való átalakulása lett, ahol az alapítói jogokat az ÁVÜ gyakorolta, és ezen szervezet írta alá a társasági szerződést is. Ettől kezdve az állami vállalati vagyon különböző társaságokba való apportálása nem volt tovább lehetséges, a privatizáció központjába az általános jogutódlással történő alakulás került, de az átalakulás és a privatizáció elvált egymástól a kétlépcsős eljárásban. Tekintettel arra, hogy a vállalat általános jogutódja a társaság lett, így az átalakulás a vállalattal szembeni követeléseket nem tette lejárttá. Nem alakulhatott át az a vállalat, amely felszámolás alatt állt. Az állami vállalatot a cégbíróság törölte a cégnyilvántartásból és az új társaságot jegyezte be. Az átalakulás során a társasági szerződés, alapító okirat, alapszabály mellett átalakulási tervet és vagyonmérleget is készíteni kellett.

A privatizáció során a szétválasztás – a nagyvállalatok tekintetében – vagy az egybentartás mellett a másik jellegzetes vitapont a tulajdonosi szerkezet meghatározása volt. „Az ÁVÜ az átalakítások és a privatizáció módjának meghatározásában sokszor olyan döntéseket is hozott, amelyekkel hosszabb időre vagy végérvényesen megszabta egy-egy nagyvállalat sorsát. Az állami privatizációs szervezetek ügyintézését szinte minden vállalat bürokratikusnak tartotta, viszont abban már megosztottak a vélemények, hogy a beavatkozások mennyire voltak aktívak, és mennyire voltak előnyösek” (VOSZKA [1998] 89. o.).

Azokat az állami vállalatokat, amelyeket nem lehetett privatizálni, ÁV Rt. alá kerültek. Ezek az állami vállalatok 1993–1994. során egyszemélyes társaságokká alakultak. A privatizálandó állami vállalatoknak 1993. végéig kellett társasággá alakulásuk tervét az ÁVÜ-höz benyújtaniuk. Amíg az ÁVÜ a társaság alapításról nem döntött, illetve amíg a cégbíróság a társaságot nem jegyezte be, addig az állami vállalati forma fennmaradt. Az átalakult állami vállalatoknál a tulajdonosi jogokat 1995-ig, az új privatizációs törvény hatályba lépéséig az ÁVÜ gyakorolta. Az 1992. LIII. törvény szerint a kormány legalább kétévenként felülvizsgálendő rendeletében állapította meg azon vállalatok körét, melyek tartósan állami tulajdonban maradtak. Ezek a gazdaságstratégiai, nemzetgazdasági vagy más fontos államérdekből indokolt vállalkozások, olyanok, amelyek országos közszolgáltatási célt szolgáltak, amelyek

a koncessziós törvény hatálya alá eső tevékenységet végeztek, és amelyek privatizálása egyelőre nem voltak alkalmasak. A 126/1992. (VIII. 28.) Korm. rendeletben határozták meg mindezek körét. Az állam ugyancsak meghatározta az állami részesedés mértékét. A tartósan állami tulajdonban maradó társasági részesedések általában forgalomképesek voltak, de a kormány engedélye nélkül azokat nem lehetett elidegeníteni. Ezen társasági részesedések bekerültek az ÁV Rt. alaptőkéjébe. 1992-ben már társasággá alakított állami vállalatok részvényeit, ha tartós állami tulajdon körébe kerültek, az ÁVÜ adta át az ÁV Rt-nek. „Amíg át nem alakult, ebbe a körbe tartozó állami vállalatokat az ÁV Rt. alakította át rt-vé, vagy kft-vé. Az átalakulás a privatizáció általános szabályai szerint ment végbe” (SÁRKÖZY [2003] 210. o.).

Azokban az országokban, ahol a lakosság rendelkezett vásárlóerővel, mód nyílt a kiskereskedelmi, vendéglátó és szolgáltató egységek – üzletek, vendéglők – értékesítésére belföldi vállalkozók számára. Ez úgynevezett kisprivatizáció általában megelőzte az általános privatizációt, így előprivatizációként is jellemezhető, mely Magyarországon már 1993–1994-re eredményesen le is zárult (Megállapítja: SÁRKÖZY [2004] 42. o.). A vendéglátó-ipari, kiskereskedelmi és a fogyasztási szolgáltató tevékenységeket végző állami vállalatok vagyonának privatizálásáról szóló törvény (1990. LXIV. tv.) alapján mintegy tízezer üzlet magánkézbe adása indult el. Ezen előprivatizációs programban külföldiek nem vehettek részt, mivel a törvény indokolása szerint jelentős érdek fűződik a hazai vállalkozói réteg kialakításához (Lásd: DICZHÁZY [1998] 27. o.).

2.2. Kincstári vagyon, vállalkozói vagyon

Az 1995. XXXIX. törvény az állami tulajdon terén azt írja elő, hogy meg kell különböztetni az állam kincstári, illetve egyébként az államháztartási törvény alá tartozó vagyonát és az állam vállalkozói vagyonát. Ezen törvény kivette a hatálya alól a kincstári vagyont, amely az állami tulajdon forgalomképtelen kizárólagos tárgyaiból, a költségvetési tervek vagyonából és az állami jogalany egyéb vagyonából tevődik össze. Főszabály szerint az állam vállalkozói vagyonát privatizálni kell, de jelen esetben is maradnak olyan vállalkozások, amely tartósan állami tulajdonban állnak. Ezek a közszolgáltató vállalatok, nemzetgazdaságilag stratégiai jelentőséggel bíró vállalatok, koncessziós társaságok, valamint a kivételes célú vállalatok. Jelentős változás a korábbiakhoz képest, hogy a tartósan állami tulajdonban álló gazdasági társaságok körét már nem a kormány rendeletében, hanem az Országgyűlés e törvény mellékletében határozza meg. A törvény rögzítette az állami tulajdonrész mértékét, mely lehet 100 %, 75 %, vagy 50 % +1 szavazat. A kötelező állami tulajdonrészt nem lehetett privatizálni. A tartósan állami tulajdonban lévő társaságokban az állam tulajdonosi jogait már az ÁPV Rt. gyakorolta. Kivételesen ezen társaságokban az állam tulajdonosi jogait a törvény mellékleteiben megjelölt miniszter is gyakorolhatta. Az 1995-ös privatizációs törvénnyel kialakult az állam gazdasági vállalkozásainak jogi rendje. E szerint az államnak csak törvényben meghatározott körben lehetnek vállalatai a vállalkozási szektorban és csak kivételesen lehet többségi tulaj-

donos. Az állam vállalkozási vagyonát rt. vagy kft. formájában működteti, melyet általában az ÁPV Rt. irányít.⁴

2.3. A hasznosítás vagy értékesítés indokai

Az állam tulajdonában lévő vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. XXXIX. tv. rendelkezése szerint a hatálya alá tartozó vagyon – törvényi kivételekkel – csak időlegesen tartozik az állam tulajdonába. Az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Részvénytársaság elsődleges feladata e körben az állam tulajdonában álló részvények és üzletrészek, tehát társasági részesedések, illetve egyéb vagyon mielőbbi értékesítése magántulajdonosok részére. A privatizáció megtörténteig az ÁPV Rt. gondoskodik a vagyon hasznosításáról. Ennek keretében megteszi a privatizáció előkészítéséhez szükséges intézkedéseket és a vagyonnal rendeltetésszerűen gazdálkodik. Az ÁPV Rt. privatizációs tevékenysége, illetve a vagyon hasznosítása körében – törvényben meghatározott kivételekkel – gyakorolja az állam tulajdonosi jogait.⁵

Az állami vállalkozói vagyonának hatálya alá tartozó vagyon értékesítése során különösen az alábbi követelmények figyelembevételével kell eljárni: a gazdálkodás hatékonyságának növelése, a gazdaság tökehiányának enyhítése, a szükséges tőkeemelés biztosítása, nemzetközileg élenjáró technikák, vezetési és marketing tapasztalatok megszerzése, a piacvesztés megállítása, új piacok szerzése; a gazdasági szerkezetváltás ösztönzése, a vállalati szervezetrendszer megújulásának előmozdítása, a versenyt gátló struktúrák ésszerű decentralizálása, a piac szereplői körének szélesítése; a hazai tőkepiac fejlesztése, a hazai és nemzetközi tőke szervezett bevonása befektetési alapok és társaságok révén; a külföldi befektetők privatizációs érdeklődésének fenntartása, illetve megerősítése, különös tekintettel a stratégiai befektetők-re; a hazai vállalkozók, beszállítók, alapanyag-termelők tulajdonszerzésének támogatása, különös tekintettel a mezőgazdaságra és az élelmiszeriparra; a nemzetközi egyezményekkel összhangban álló hazai termelői és iparvédelem biztosítása; munkahely-megőrzés, munkahelyteremtés, a munkavállalói szociális szempontok érvényesítése; a dolgozói tulajdonszerzés, illetve a vezetői kivásárlás előmozdítása; a gazdasági társaságok működőképességének megőrzése, a privatizációs bevételek felhasználása a pénzügyi stabilitás, a gyártmánystruktúra, a technológia fejlesztése, reorganizáció, a környezeti károk és terhek enyhítése és az exportbővítés; a kárpótlási jegyek ellenében megfelelő vagyon juttatása.⁶

⁴ 1999-ben Magyarországon az intézményes privatizáció lényegében befejeződött, a tartósan állami tulajdonban maradó vállalkozói vagyon mértéke a nemzeti vagyon 20%-a alá csökkent.

⁵ A külföldiek jóval kevesebbet vettek, mint amit a közvélemény feltételez, de tőkeerejük folytán részben azt vették meg, amit a lakosság is szívesen megvett volna, részben az úgynevezett stratégiai ágazatokat. Magyarországon jóval kevesebb a külföldi tulajdon, mint a második világháború előtt volt.

⁶ 1995.XXXIX.tv. 2.§

Az állami tulajdonban lévő vállalkozói vagyon körébe tartozik: az átalakulási törvény⁷, valamint az 1992-es privatizációs törvények⁸ alapján gazdasági társasággá átalakult állami vállalat valamennyi – külső vállalkozók tulajdonába nem került – társasági részesedése; az állami vállalatokról szóló törvény hatálya alá tartozó állami vállalat – kivéve a közüzemi vállalatot –, tröszt, trösztli vállalat és egyéb állami gazdálkodó szerv vagyona; az állami vállalat által – a Ptk. alapján – létesített leányvállalat vagyona; korábban az Állami Vagyongyűnökséghez tartozó és az Állami Vagyongyűnkező Rt. tulajdonában lévő társasági részesedés, valamint az ezeket a szervezeteket megillető egyéb vagyon, vagyoni értékű jog, illetve azokat terhelő kötelezettség; a Kincstári Vagyongyűnkező Szervezettől az ÁPV Rt.-hez kerülő vállalkozói vagyon; továbbá a hozzárendelt vagyonból és annak értékesítéséből származó bevételből az ÁPV Rt. által alapított, adásvétel vagy csere útján megszerzett gazdasági társaság részvényei és üzletrészei, ingatlanok, ingóságok, vagyoni értékű jogok.

Nem tartozik a fenti körbe: az Állami Fejlesztési Intézet Rt., azok a gazdasági társaságok, amelyekben az igazságügyminiszter gyakorolja az állami tulajdonosok jogait,⁹ az állami tulajdonban lévő erdők, illetőleg az erdővel együtt önálló földrészeletként nyilvántartott más művelési ágú vagy művelés alól kivett olyan terület, amelyek az Állami Vagyongyűnökség kezelésében állt vagy az Állami Vagyongyűnkező Részvénytársaság vagyoni köréhez tartozott, azok a rehabilitációs és munkaterápiás célú gazdasági társaságok, amelyekben az egészségügyi, szociális és családgazdasági miniszter gyakorolja részben vagy egészben az állam tulajdonosi jogait, az állami tulajdonú védett és védelemre tervezett természeti területek, amelyek az Állami Vagyongyűnökség kezelésében álltak vagy az Állami Vagyongyűnkező Részvénytársaság vagyoni köréhez tartoztak.

3. Az állam vállalkozási tevékenysége

3.1. Működtetési normák, elvek

A vagyon, illetve annak meghatározott hányada tartósan állami tulajdonban maradhat, ha a vagyon, illetve az azt működtető társaság: országos közüzemi szolgáltató; nemzetgazdasági szempontból stratégiai jelentőségűnek minősül; honvédelmi vagy más különleges feladatot valósít meg, illetve célt szolgál. Az állami tulajdonosi részesedés a tartósan állami tulajdonban maradó társaságok körében nem lehet alacsonyabb 50% + 1 szavazatot biztosító hányadnál, azonban a törvény kivételesen 25% + 1 szavazathoz, illetve szavazats többséget biztosító részvényhez kötődően is megállapíthatja a legkisebb állami részesedés mértékét. A tartós állami tulajdonban maradó társaságokat – az állami tulajdonosi részesedés mértékének és az állami tagsági – részvényesi – jogokat gyakorló állami szervezet, illetve miniszter feltüntetésével – a törvény melléklete sorolja fel. Az állami tulajdonrészzen túlmenően állami részesedés privatizációja ütemének és mértékének meghatározása a törvény mellék-

⁷ 1989.XIII.tv.

⁸ 1992.LIII.tv.;1992.LIV.tv.

⁹ az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Rt. kivételével.

letében megjelölt miniszter, a privatizáció végrehajtása pedig az ÁPV Rt. feladata, amelyet a miniszterrel egyetértésben lát el. Azoknál a gazdasági társaságoknál, ahol 1 db szavazatsöbbségi részvényben állapították meg a legkisebb állami részesedés mértékét és az állami tulajdonos a közgyűlés döntéséhez szükséges tulajdonrészsel rendelkezik, az állam javára szavazatsöbbségi részvényt kell kibocsátani. A meghatározott gazdasági társaságok közgyűlésén a határozatképességhez a szavazatsöbbségi részvény tulajdonosának jelenléte, a határozathozatalhoz egyetértése szükséges az alaptőke felemelésénél, leszállításánál, az egyes részvényfajtákhoz fűződő jogok megváltoztatásánál, a gazdasági társaság más társasággal való egyesülése, beolvadása, szétválása, más gazdasági társasági formába történő átalakulásánál, illetőleg jogutód nélküli megszűnésénél, a gazdasági társaság meghatározott tevékenysége folytatását biztosító vagyoni értékű jognak más gazdálkodó szervezet javára történő átruházásánál, átengedésénél, lízingbeadásánál vagy egyéb módon tartós használatba adásánál, megterhelésénél vagy biztosítékkal való lekötésénél, a szavazatsöbbségi jog tulajdonosát képviselő igazgatósági, illetve felügyelő bizottsági tag megválasztásánál, visszahívásánál. A szavazatsöbbségi részvény csak névre szóló részvény lehet. Ha a tartós állami tulajdonban maradó társaság alapszabálya az egy részvényes által gyakorolható szavazati jog legmagasabb mértékéről rendelkezik, az erre vonatkozó előírások nem alkalmazhatók a törvényben megállapított legkisebb állami részesedéshez fűződő részvényesi jogok gyakorlása során. Amennyiben a gazdasági társaság a tartós állami tulajdoni körből jogszabályi változás folytán kikerül, a gazdasági társaság felett a tulajdonosi jogokat az ÁPV Rt. gyakorolja (KARSAI–KRASZNAI–LAJTAI–NÉMETHNÉ [1997] 48. o.).

Az állami tulajdoni részesedéssel működő gazdasági társaságoknak a tartós állami tulajdon körébe való sorolásáról, a tulajdonosi részesedés mértékéről, illetve a tartós állami tulajdon megszüntetéséről a Kormány előterjesztésére az Országgyűlés törvényben rendelkezik. A Kormány részére erre nézve az ÁPV Rt., valamint az adott társaság alapvető tevékenysége szerint érintett miniszter, illetve az érdekelt munkáltatói és munkavállalói érdekképviselői szervek tehetnek javaslatot. A nemzetgazdaság működőképessége szempontjából jelentős társaságok privatizációs koncepciójáról a Kormány dönt, amit jóváhagyásra az Országgyűlés elé terjeszthet. A nemzetgazdaság működőképessége szempontjából jelentős társaságok körét az Országgyűlés határozza meg. Ezen társaságok privatizációs koncepciója kérdésében az érintett szakmai és munkavállalói érdekképviselők – a döntést megelőzően – kifejtethetik véleményüket.

3.2. Az effektív vállalkozói vagyon

Az 1995. XXXIX.tv. melléklete tartalmazza a tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő társaságokat az állami tulajdon arányának és az állami tagsági – részvényesi – jogokat gyakorló miniszter, illetőleg szerv megjelölésével. A melléklet változásait nyomon követve látható a társaságok mozgásában, hogy a privati-

záció teljesen még nem fejeződött be¹⁰, hiszen még a 2006. évben is volt olyan társaság, melynek magánosítására sor került.¹¹

Ezen a tulajdonosi jogokat gyakorló szervek közül kiemelkedik az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt., mely 37 társaság tulajdonosi jogait gyakorolja, mely között 36 részvénytársaság és 1 db korlátolt felelősségű társaság található (így pl. több erdészeti rt., a PICK Szeged Rt., Szerencsejáték Rt. stb.). A tartós állami részesedés legalacsonyabb mértéke természetesen különbözik. Az APV Rt. égisze alá tartozó társaságok közül 22 db társaság – így az egyetlen Kft. is – 100% állami részesedéssel bír, 2 db (a Magyar Villamosművek Rt. és a Tokaj Kereskedőház Rt.) rendelkezik 99% állami részesedéssel. 8 társaság esetében állapítható meg, hogy az állam 1 db szavazatsóbbiséget biztosító részvényt tartott meg.

A tulajdonosi jogokat gyakorló miniszterek közül a gazdasági és közlekedési miniszter területéhez tartozik 30 db társaság, melyek között 2 db közhasznú társaság található, a többi részvénytársasági formában működik. Ezek közül összesen 3 db Rt. rendelkezik 100%-os állami részesedéssel (pl. Magyar Államvasutak Rt.), míg az Állami Autópálya Kezelő Rt. a 2006. LXV. törvényben foglalt rendelkezések alapján már nem 100%, csupán 25%+1 szavazat állami részesedéssel bír, azonban az 1 db szavazatsóbbiséget biztosító részvény fenntartása több társaságnál előfordul, mely társaságok főleg gáz- és áramszolgáltató cégek, továbbá erőművek.

A tulajdonosi jogokat gyakorló miniszterek közül a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 14 társaság felett örökdió, melyből 6 db működik részvénytársasági formában, 4–4 db pedig Kft., illetve Kht formátumban. Az összes társaság közül 9 db 100%-os állami részesedéssel rendelkezik. A társaságok tevékenységeit illetően több kutató-fejlesztő társaság található, de pl. 25%+1 szavazatot az állam fenntartott magának a Geodéziai és Térképészeti Rt.-ből és az Országos Mesterséges Termékegyítő Rt.-ből is.

A környezetvédelmi és vízügyi miniszter gyakorolja a tulajdonosi jogokat a Vízmű Rt.-k felett (50%+1 szavazat állami részesedéssel), összesen 8 gazdasági társaság tekintetében, a honvédelmi miniszter ugyancsak 8 db Rt. tekintetében. Az egészségügyi miniszter a 25%+1 szavazat állami részesedéssel bíró Gyógynövénykutató Intézet Rt., a nemzeti kulturális örökség minisztere a 100%-os állami részesedéssel bíró Nemzeti Színház Rt., a pénzügyminiszter az ugyancsak 100%-os állami tulajdonban álló Államadósság Kezelő Központ Rt. felett gyakorolja a tulajdonosi jogokat. Az igazságügy-miniszterhez tartozik az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Rt., míg az informatikai és hírközlési miniszterhez a Magyar Távközlési Rt. Nem miniszteri szintre telepített, hanem az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány gyakorolja a tulajdonosi jogokat 6 db társaság tekintetében, melyből 2 db Rt., a többi Kft. és Kht. formában lett megalakítva, azonban valamennyi 100% állami részese-

¹⁰ A 2002. XXIII.tv., a 2002. XLVII.tv., a 2002. LXII.tv., a 2003. XXXVII.tv., a 2003. XCV.tv., a 2003. CXVI.tv., a 2004. XLVIII.tv., a 2004. LXXV.tv., a 2004. CXX.tv., a 2004. CXXXV.tv., a 2005. XLII. tv., a 2005. LXI.tv., a 2005. LXII. tv., a 2006. XLIV.tv., 2006. LXV.tv. egyaránt a mellékletet, így a társaságok körét, vagy az abban fennálló állami részesedés mértékét módosította.

¹¹ A 2006. XLIV.tv. alapján a mellékletből, így a tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő társaságok közül törlésre került a Zsolnay Porcelángyár Rt.

déssel bír. A Nemzeti Sporthivatal elnöke gyakorolja a tulajdonosi jogokat a Sportlétesítmények Vállalat Rt. felett. Az állami tulajdont a vállalkozói vagyon tekintetében ekként lehet realizálni.¹²

3.3. A vállalkozói vagyon felhasználása

Az ÁPV Rt. a hozzárendelt vagyonból befolyó bevételeket a következő célokra fordíthatja: a hozzárendelt vagyon értékesítése előkészítéséhez szükséges intézkedések költségeire; az ÁPV Rt.-t terhelő kezességből szavatossági, hitel-visszafizetési kötelezettségből, vagy más igényekből eredő, a tárgyévet terhelő kiadásokra; a belterületi föld, illetve a korábban általa gyakorolt alapítói jog után az önkormányzatot megillető ellenérték átengedésére; gazdasági társaság, illetve befektetési célú alap létesítésére, vagy abban való részesedés szerzésére, ingatlanok, ingóságok, vagyoni értékű jogok vásárlására; az általa vagyonkezeléssel megbízott személyek vagy szervezetek részére fizetendő díjra, illetve a vagyonkezeléssel összefüggésben felmerülő költségekre; a hozzárendelt vagyon értékesítéséért járó díjra és az értékesítéssel kapcsolatban felmerülő költségeire; a privatizáció és vagyonkezelés érdekében elengedhetetlenül szükséges reorganizációra; az ÁPV Rt. saját működésének költségeire; egyéb kifizetésekre. A megjelölt célok szerinti, a tárgyévet követő időszak várható kötelezettségei fedezetére az ÁPV Rt. tartalékot köteles képezni. Az ÁPV Rt. kezességvállalását vagy szavatossági felelősséget – ide nem értve a Ptk. szerinti jog- és kötelezettségszavatosságot – eredményező döntését megelőzően köteles a pénzügyminiszteri egyetértését megszerezni, értékhatárra tekintet nélkül. Amennyiben a kötelezettségnek sem a tárgyévi bevétel, sem a képzett tartalék nem nyújt fedezetet, a kötelezettség teljesítéséért az állam helytállni köteles. Az ÁPV Rt. egyszemélyes gazdasági társaságot alapíthat.

A fenti bevételek terhére a központi költségvetés részére az ÁPV Rt. által fizetendő összeg előirányzott mértékéről az Országgyűlés a költségvetési törvényben rendelkezik. A költségvetési törvényben kell meghatározni, továbbá az állam törvényben vállalt kötelezettségeinek teljesítéséhez szükséges vagyonátruházások mértékét, a kedvezményezettek körét, az ÁPV Rt. által történő hitelfelvétel, illetve kötvénykibocsátás felső határát. Az ÁPV Rt. valamennyi pénzeszközét – kivéve a munkáltatói lakásépítési kölcsönök visszafizetéséből származó pénzeszközöket – a Magyar Nemzeti Banknál vezetett számlán köteles tartani, betétet nem helyezhet el, és értékpapírokat is kizárólag a privatizációval és a vagyonkezeléssel összefüggésben vásárolhat. Ezen kötelezettsége nem érinti az ÁPV Rt.-nek azt a lehetőségét, hogy az egyes privatizációs tranzakciók esetében a biztosítékok, óvadékok elhelye-

¹² Megállapítható a törvényből, hogy összesen 115 társaság tekintetében áll fenn Magyarországon valamilyen formában állami részesedés. A Központi Statisztikai Hivatal közlése szerint 2004. december 31. napi lezárással az országban összesen 960 321 gazdasági szervezet volt megtalálható, ezalatt értve költségvetési szerveket, nonprofit szervezeteket, gazdasági társaságokat. Ebből 871 956 az összes vállalkozás száma, míg 415 879 db társas vállalkozás található ezek között. A vállalkozások közül 3788 részvénytársaságot lehetett találni valamennyi cég között, mely a részvénytársaságok tekintetében az utóbbi öt év átlagának felel meg.

zésére kereskedelmi banknál – az adott tranzakció lebonyolításáig – számlát vezetessen. Az ÁPV Rt.-nek a jóállással, szavatossággal, kezességvállalással kapcsolatos kötelezettségeinek a fedezetére szolgáló összeget elkülönített számlán kell vezetnie.

Az ÁPV Rt.-hez tartozó vagyon értékesítésének általános elve, hogy az ÁPV Rt. az értékesítést közvetlenül, a tőkepiac intézményrendszerén keresztül, befektetési alapokon és befektetési vállalkozásokon keresztül végzi. Az állami vagyon nyilvános vagy zártkörű pályázat, nyilvános árverés (versenyeztetés), nyilvános forgalomba hozatal, zártkörű forgalomba hozatal, tőzsdei értékesítésre adott megbízás, kivételiesen versenyeztetés nélkül értékesíthető. A vagyon értékesítése során – valamilyeni értékelési szempont mérlegelésével – a legkedvezőbb ajánlatot tevővel kell megkötöni az adásvételi szerződést. Az ÁPV Rt. a versenyeztetés útján értékesítésre kerülő vagyonra tett készpénzes, illetve a kedvezményes privatizációs technikák alkalmazásával benyújtott ajánlatok értékelésekor a várható bevételeket az elbíráláskori reális piaci értékük alapján köteles figyelembe venni. Egyenlő értékű ajánlatok esetén a hazai befektetők ajánlatát kell előnyben részesíteni.

A kampányszerű és tömeges privatizáció lezárását követően meg kell határozni a megmaradó állami tulajdon hasznosításának új szervezeti-gazdasági és jogi rendjét. Az állami tulajdont kincstári és vállalkozói vagyonra lehet osztani. A kincstári vagyon egyfelől az úgynevezett közvagyon, másfelől az állam fiskális vagyona, amely a központi és az önkormányzati költségvetési tervekhez rendelt vagyon. A tartósan állami tulajdonban maradó vállalkozói vagyon meghatározásánál – amely a privatizációs törvény mellékletében került felsorolásra a korábbi kormányrendelet hatályon kívül helyezését követően – már kizárólag csak társaságok szerepelnek.

A vagyon kezelése a vagyon állagának megőrzését, az értékcsökkenés megállítást, értéknövekedés elérését jelenti. „A vagyonkezelő ugyanis alapvetően a tulajdonos közreműködője: mintegy sajátos teljesítési segéd” (Lásd: SÁRKÖZY [1997] 17.o.).

A vagyonkezelés a stratégiai tulajdonosi jogosítványok átruházását jelenti a vagyonkezelőre, akként, hogy a vagyonkezelő a tulajdonos közreműködője és ezért nem vonhatja el a vállalatvezetés társasági törvényben biztosított hatáskörét. A vállalatvezetés maga nem lehet vagyonkezelő, hiszen saját magát nem irányíthatja. A vagyonkezelés megbízási vagy vállalkozási szerződés alapján történhet. A privatizációs törvény a vagyonkezelést csak átmeneti intézményként ismeri, abban az esetben, mikor az államot privatizációs kötelezettség terheli, de átmenetileg a privatizáció feltételei még nem állnak fenn. A német Treuhand mintájára az ÁPV Rt. megszűntetése javasolható, elsődlegesen új szervezetben kellene gondolkodni, állapítja meg Sárközy Tamás [1997].

4. Az állam vállalkozási tevékenysége a regionalitás tükrében

Területi szempontokat figyelembe véve a privatizációba bevont állami vagyon nagysága lényegében azonos nagyságrendű a főváros és az ország többi területe esetében. Közel azonos számú gazdasági szervezet került minden régióban az értékesítési portfólióba, ami a korábbi gazdasági bázis egyenletes telítettségét mutatja.

A privatizációba bevont társaságok alapításkori és jelenlegi létszámának változásáról kiderül, hogy döntően nem a magánosításból, hanem a gazdasági szerkezet átrendezéséből következett a munkanélküliség. „A külföldi tulajdonosok a privatizációból 25–26%-ban részesültek” (RECHNITZER [1999] 105. o.).

Azokban a térségekben, amelyekben egyrészt alacsony volt az állami vagyon, másrészt annak gazdasági hatása inkább a lokális, regionális piachoz kötődött, többségben voltak az E-hitellel és kárpótlási jeggyel történő fizetések. Azokban a megyékben, ahol a gazdasági társaságok iránt számottevő külföldi kereslet jelentkezett, ott a készpénzes, gyorsabb fizetési módok kerültek többségbe. A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. XXI. tv. egységes szerkezetbe foglalja a magyar területi politikát. Az országgyűlés azonban csak 1998. elején fogadott el irányelveket a területfejlesztésről, így megállapítható, hogy a területfejlesztés lekészte az állami vagyon privatizációját. Az állami vagyon magánosítása ugyanis befolyásolta az ország területi szerkezetét. Az állami tulajdon értékesítése közvetlenül hatott az adott települési, területi gazdaságszerkezetére, azt vagy módosítja, vagy stabilizálja. A privatizációs bevételek önkormányzatoknak történő részbeni juttatása a lokális-regionális gazdaság működési tereit bővíti. Az ország korábbi térbeli, gazdasági szerkezetét a privatizáció egyértelműen visszatükrözte, sőt azt lényegében megtartotta, erősítette. Ma már látható, hogy célszerű lett volna összekapcsolni a privatizációt és a területfejlesztést. Jelentősebb kedvezményeket kellett volna adni az elmara-dott térségekben, vagy a gazdasági szempontból kevésbé aktív régiókban az állami tulajdon magánosításához. „Alapelv, hogy hosszú távú érdekeket kell előtérbe helyezni a privatizációnál” (PICHLER [1992] 121. o.).

Ezzel ellentétben azonban folytatódott az alulértékelés gyakorlat a fenti okok miatt, amire a törvény lehetőséget adott. Az ÁVÜ nem kötötte ki az eladás során a vevő számára a vállalat továbbműködtetését, feljavítását és a munkahely megőrzését. Ebből eredően a befektetések meghatározott része a konkurenciát kiiktató célzattal, piacszerzési és ingatlanvásárlási okból jött létre.

A szabályozások disszonanciájából következik, hogy az ÁVÜ-nek csak igazgatótanácsa, elnöke és ügyvezetője volt, felügyelő bizottsága azonban nem. Az ÁVÜ-nek – a fentiekén túlmenően – a vevő kiválasztásával és a szerződési feltételek kialakításával kapcsolatos döntései ellen sem közigazgatási, sem bírói úton nem biztosítottak jogorvoslati jogot. Az értékesítés során, az azzal összefüggő döntések meghozatala előtt a munkavállalói érdekképviselőket csak tájékoztatni voltak kötelesek, azokat további jogosítvány nem illette meg. Az 1995. évi privatizációs törvény szerint azonban az ÁPV Rt. szervezete felügyelő bizottsággal működik, mely egy fokozottabb kontrollt jelent. A privatizációról szóló információkat hozzáférhetővé kellett tenni. „Azon privatizációs követelmény is előtérbe kerül, hogy a privatizálandó vállalat reorganizációja, a hazai beszállítók és termelők tulajdonszerzésének támogatása, a munkahely megőrzése és a munkahely teremtés kiemelt szerepet kap” (PRUGBERGER [1997] 329. o.).

Az állam radikális kivonulása a gazdaságból nem jár automatikusan együtt a gazdaság fejlődésével.

„Az ENSZ az emberiség fejlődéséről készített 1993-as jelentésében a privatizáció hét tilalmát fogalmazza meg: Nem szabad csak a maximális jövedelem elérésére

szorítkozni; a közmonopóliumokat nem szabad, hogy magánmonopóliumok váltsák fel; az állami tulajdon tárgyait nem szabad zárt eljárásban privatizálni; a privatizációs bevételeket nem szabad a költségvetési deficit fedezésére fordítani; a pénzpiacot nem szabad államkölcsönökkel felfűjni akkor, amikor az állami beruházások színvonala alacsony; a privatizált vállalatok dolgozóinak nem szabad olyan ígéreteket tenni, hogy őket a jövő iparának megfelelően képzik át; nem kiadni egyszerűen a vezényszót a politikai konszenzus megteremtésére” (BALÁZS [1993] 526–529. o.).

Közép-Kelet Európában a privatizáció mást és sokkal többet jelentett, mint értékesítés és vásárlás. Az a társadalmi-gazdasági és politikai átalakulásnak az alapfeltételét jelentette, mert a fejlett piacgazdaságokban végrehajtott privatizáció sehol sem kapcsolódott össze politikai és gazdasági rendszerváltással.

„Ma már kérdésként merül fel, hogy fel kellett vagy fel lehetett volna-e évtizedekkel korábban ismerni, hogy nemcsak a klasszikus értelemben léteznek stratégiai iparágak, amelyek magánkézbe adása különös figyelmet érdemelt, hanem voltak-e olyan ágazatok, melyek a globalizációs folyamat és a fejlődés nyomán potenciálisan már azok voltak, vagy ilyenekké váltak” (KOVÁCS [2004] 502–523. o.).

A privatizáció során nem sikerült érvényesíteni azt az alapvető elvet, hogy a tulajdonosként visszavonuló állam párhuzamosan, azzal tartalmilag és időben is harmonizálva más szerepeiben, új minőséget érjen el, erősödjön meg társadalomszervezői minőségében.

A privatizált vagyón tekintetében rögzíthető, hogy az állami vagyonkezelők portfóliójába tartozó 1857 cég vagyona közelítőleg 2600 milliárd forintot ért 1990. január 1-jén, azaz a privatizáció eszmei indulásakor. 1997. végéig a vagyon 64%-a került ki az állami vagyonkezelők portfóliójából. A teljes vagyontömeg értéke 1990-ben a privatizáció kezdetekor 41,6 milliárd USD volt. A magántulajdon aránya az 1992. évi 40%-ról 1996. év végére kb. 75%-ra emelkedett.

Hivatkozások:

BALÁZS ISTVÁN [1993]: Az állam jellegének újragondolása a társadalmi és gazdasági változások és fejlődés tükrében. Magyar Közigazgatás 9. szám 526–529. o.

DICZHÁZI BERTALAN [1998]: A külföldi tőke szerepe a privatizációban. Számadás a talentumról. ÁPV Rt. Budapest.

KARSAI GÁBOR–KRASZNAI ZOLTÁN–LAJTAI GYÖRGY–NÉMETHNÉ PÁL KATA [1997]: Állami vagyonkezelés: minták érték nélkül? Külgazdaság 12. szám 37–48. o.

KOVÁCS ÁRPÁD [2004]: Privatizáció és pénzügyi ellenőrzés. Pénzügyi Szemle 5. szám 502–523. o.

LÓRÁNT KÁROLY [1991]: A privatizáció társadalmi hatásai. Társadalmi Szemle 4. szám 15–21. o.

MÓRA MÁRIA [1991]: Az állami vállalatok (ál) privatizációja. Közgazdasági Szemle 6. szám 565–584. o.

PICHLER FERENC [1992]: A hosszú távú szemléletet kell érvényesíteni a privatizációnál (Beszélgetés dr. Botos Katalinnal, az Állami Bankfelügyelet elnökével) Pénzügyi Szemle 2–3. szám 121–123. o.

- PRUGBERGER TAMÁS [1997]: A nyugat-európai és a közép-kelet-európai országok privatizációinak jogi rendezéséről In: Ünnepi tanulmányok Dr. Gárpárdy László professzor 60. születésnapjára Novotni Kiadó Miskolc.
- RECHNITZER JÁNOS [1999]: Az állami vagyon magánosításának területi dimenziói. Tér és társadalom 3. szám 101–120. o.
- SÁRKÖZY TAMÁS [1991]: A privatizáció joga Magyarországon. (Indulat nélküli elmélkedés tényekről, lehetőségekről.) Unió Kiadó Budapest.
- SÁRKÖZY TAMÁS [1993]: Az állam vállalkozói vagyonáról, illetve a privatizációról szóló törvényekről. Jogtudományi Közlöny 1. szám 23–30. o.
- SÁRKÖZY TAMÁS [1997]: Az intézményes privatizáció befejezésének jogi technikájáról és a tartósan állami tulajdonban maradó vagyon kezelésének jövőbeli megoldásáról. Gazdaság és Jog 7–8. szám 17–21. o.
- SÁRKÖZY TAMÁS [2003]: Gazdasági státuszjog Aula Kiadó Budapest.
- SÁRKÖZY TAMÁS [2004]: A privatizáció nemzetközi modelljeiről Közép-Kelet-Európában In: Kormányzás, civiltársadalom, jog. Kossuth Kiadó Budapest.
- VINCE PÉTER [1997]: Az állami szerepvállalás változatai. Külgazdaság 9. szám 15–25. o.
- VOSZKA ÉVA [1998]: A dinoszauruszok esélyei. Nagyvállalati szerkezetváltás és privatizáció. Pénzügykutató Rt., Perfekt Rt. Budapest.